

2016

Kulturminneplan Vikna kommune

Planprogram - høringsutkast

Hovedmålet med planen er å styrke kulturminnevernet i Vika kommune og synliggjøre kommunens kulturminner. Formålet er også å bidra til større forutsigbarhet i saker der kulturminner og kulturmiljøer blir berørt. Planen skal være et bidrag til et godt samarbeid mellom kommunen, private tiltakshavere, organisasjoner og andre offentlige etater.

1. Formålet med planarbeidet

Kulturminner og kulturmiljøer er betydelige ressurser for samfunnet. De er viktige identitetsskapere og er kilder til kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Mange av kulturminnene har også betydelige bruksverdier. Planen har som mål å synliggjøre de kulturminnene som finnes i kommunen, men også å komme frem til en enighet om en kommunal strategi om hvordan vi ønsker å ta vare på disse. Bevaring av de tradisjonelt anerkjente kulturminnene står sentralt, men også nye typer kulturminner er trukket fram som viktige for framtida.

Hovedmålet med planen er å styrke kulturminnevernet i Vika kommune og synliggjøre kommunens kulturminner. Formålet er også å bidra til større forutsigbarhet i saker der kulturminner og kulturmiljøer blir berørt. Planen skal være et bidrag til et godt samarbeid mellom kommunen, private tiltakshavere, organisasjoner og andre offentlige etater.

Med en kulturminneplan ønsker Vikna kommune å:

- ✓ Skape økt bevissthet om kulturminnene i kommunen.
- ✓ Øke kompetansen innenfor kulturminnevernet.
- ✓ Sikre eksisterende kulturminner.
- ✓ Gjøre prioriteringer på hva som skal tas vare på, hvorfor og hvordan.
- ✓ Utarbeide et kart som påviser de forskjellige kulturminnene i kommunen.
- ✓ Skape et verktøy for saksbehandlere i kommunen.
- ✓ Lage saksbehandlingsrutiner i saker som berører kulturminnene.
- ✓ Gjøre aktive valg som kan komme framtidige generasjoner til gode.
- ✓ Bidra til å skape økonomiske forutsetninger for å drive et aktivt kulturminnevernarbeid.
- ✓ Være en aktør og støttespiller for grunneiere og næringsliv som ønsker å utnytte areal, kulturminner og miljø.
- ✓ Bidra til kulturarvbasert næringsutvikling.

I følge kulturminneloven er kulturminner alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø.

Kulturminnene kan bestå av hus, veier, bruer, bygninger for industriell virksomhet, eller fartøy. Kulturminner kan man finne i utmark, under dyrket mark, som for eksempel tjæremiler, kullgroper, gravhauger etc.

Det finnes to typer av kulturminner, immaterielle og materielle. Materielle kulturminner er ting som man kan ta på, mens immaterielle er kulturminner som man ikke kan ta på som for eksempel ferdigheter, sanger og ritualer.

2. Overordnede rammer

2.1 Lovgrunnlag

Planen gjennomføres som en kommunedelplan med hjemmel i PBL §11-1, 3 ledd. I følge PBL §4-1 og §11-13 skal arbeid med kommunedelplaner startes med utarbeidelsen av et planprogram. Planprogrammet legger viktige føringer for hvordan arbeidet skal utføres og hva som skal inngå. Det er også krav om en bred medvirkning fra frivillig sektor. I samsvar med loven skal planprogrammet sendes ut på høring og legges ut til offentlig ettersyn i minst 6 uker. Det er en del av planprogrammet å vurdere konsekvensene for miljø, samfunn og vurdere alternative løsninger.

2.2 Nasjonale forventninger til kommunens kulturminneplanlegging

I St. melding nr 16, "Leve med kulturminner" defineres de såkalte 2020-målene slik:

- Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer skal ikke overstige 0,5 % innen 2020.
- For automatisk fredete arkeologiske kulturminner skal det årlige tapet ikke overstige 0.5 % innen 2020.
- Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal være vedtaksfredet innen 2020.
- Fredete bygninger, anlegg og fartøy skal ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.
- Et representativt utvalg av automatisk fredete arkeologiske kulturminner skal være sikret innen 2020.
- Planlegging i kommuner, fylker, og regioner skal medvirke til å hindre uønsket nedbygging av matjord og ivareta viktige kulturminner.

2.3 Regionale mål og føringer

I det førende dokumentet for den regionale kulturminneforvaltningen i Nord-Trøndelag, «Handlingsprogram for kulturminnepolitikk», er det satt opp følgende målsettinger:

Hovedmål

Å velge ut, ta vare på og trekke kunnskap og opplevelse ut av et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer i fylket. Kulturminnene skal gjennom samarbeid mellom eierne, offentlig forvaltning, organisasjoner og andre sikres ei framtid, både for oss og for kommende slekter. I utvelgelsen av varig vernede kulturminner skal det legges vekt på regionens historiske, sosiale, kulturelle og geografiske mangfold i tidsperspektiv.

Delmål

1. Lage oversikter over viktige kulturminner i Nord-Trøndelag som skal være et prioriteringsredskap for kulturminneforvaltningen på regionalt nivå og et hjelpemiddel for samarbeidende etater.

2. Legge til rette for at Nord-Trøndelag kan nå de nasjonale resultatmål innen kulturminnevern:
  - a. Å redusere tapet av kulturminner og kulturmiljøer til 0,5% per år innen 2020.
  - b. Freda og fredningsverdige kulturmiljø skal være sikret og ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.
3. Øke tilgangen til kunnskap og opplevelse med utgangspunkt i kulturarven og forbedre formidlingen til eiere av kulturminner og til det generelle publikum.
4. Utvikle strategier for kulturminnebasert kunnskaps og næringsutvikling, med særlig vekt på etablerere, handverkere og primærnæringene.
5. Bidra til at søkere fra Nord-Trøndelag øker sin mulighet for å få tilskudd til gode kulturminneprosjekter.

Det er naturlig at kommunedelplanen for kulturminner og kulturmiljøer i Vikna bygger videre på disse målsettingene.

2.4 Lokale mål og føringer

Politiske vedtatte dokumenter som vedrører kulturminner:

- Byggeskikk og tradisjoner – Retningslinjer for byggetiltak i kystsonen (2010)
- Detaljregulering Rørvik sentrum- S-områder (1995)
- Reguleringsplan Sør-Gjæslingan (1994)
- Reguleringsplan Nordøyen (2011)

2.5 Plangrunnlag

Det finnes flere lover, konvensjoner, meldinger og planer som legger føringer for utarbeidelsen av en kommunedelplan for kulturminner:

- Lov om kulturminner av 9. juni 1978, sist endret 01.01.2010.
- Kulturminnemeldingen ”Leve med kulturminner”, (St.meld.nr 16, 2004-2005). Meldingen inneholder formuleringer, vurderinger og strategier for en fornyet kulturminnepolitikk.
- UNESCO- konvensjonen om vern av ”immateriell kulturarv” (2003), der målet er å beskytte den rikdommen immateriell kulturarv innebærer, og å være en kilde til utvikling og dermed ressurs for mange folkegrupper.
- Den europeiske landskapskonvensjonen (2004). Formålet med konvensjonen er å verne, forvalte og planlegge landskap og organisere europeisk samarbeid på disse områdene.
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldsloven 2009) som skal sikre at biologisk, landskapsmessig og geologisk mangfold og økologisk prosesser blir tatt vare på.

- Venezia-chartret (1964). Beskriver prinsipper for konservering og restaurering av kulturminner. Venezia- chartret er den første internasjonale samarbeidsdoktrinen innen kulturminnevernet.
- Malta-konvensjonen (1992) som forutsetter at den arkeologiske kulturarven skal bevares som kilde til den europeiske hukommelsen og være et utgangspunkt for historiske og vitenskapelige studier.
- Riksantikvarens fredningsstrategi for 2020.

3. Problemstillinger og avgrensninger

I arbeidet med en Kulturminneplan for Vikna prioriteres følgende innsatsområder:

- ✓ Kartlegging- hva har vi?
- ✓ Registrering – hva trenger vi?
- ✓ Planarbeid- hva vil vi?

Det vil bli gjort et utvalg av kulturminner som beskriver Vikna kommunes utvikling. I denne vurderingen vil det lagt vekt på flere kriterier som kulturminnene vektet mot:

- ✓ Kunnskapsverdier
- ✓ Opplevelsesverdier
- ✓ Bruksverdier
- ✓ Representativitet

På grunn av den store mengden av ulike kulturminner, vil det ikke være mulig å ha fullstendig oversikt eller gjøre fullstendige registreringer. Arbeidet vil ta utgangspunkt i dagens kunnskap og gjøre prioriteringer innenfor dette. I tillegg vil SEFRAK-bygninger kontrollregistreres og steinbroer og krigsminner kartlegges.

4. Samfunnsutvikling og kulturminnevernutfordringer - viktige tema

4.1 Strukturendringer i jord- og skogbruket

Effektivisering og strukturendringer innen fiskeri- og landbruk er en viktig utfordring for kommunens kulturminner. De aktive fiskerne og gårdbrukerne blir færre og de som blir igjen, bruker omlandet sitt på en annen måte. Jordbruksarealene blir ofte ivaretatt, men bygningsmassen på gårdene uten egen drift blir i høy grad stående ubenyttet og i mange tilfeller til forfall. En kulturminneplan for en fiskeri- og landbrukskommune som Vikna bør derfor stimulere til økt fokus og vern av fiskerbondens bygningsarv. En mulig måte å skape en større aksept for bevaring av denne typen av kulturminner er gjennom informasjonsarbeid om muligheter for transformering av bygningsmassen, noe som også vil gi verdiskaping. Informasjon om ulike økonomiske støtteordninger for ivaretagelse av bygninger er et viktig

strategisk tiltak. Endringene i enkelte støtteordninger er det viktig å følge opp, slik at kommunen sikres best mulig tildeling.

4.2 Kulturminnene i forhold til framtidige klimaendringer

Det er bekreftet at klimaet blir varmere og fuktigere. Dette er noe som vil påvirke oss alle. Klimautfordringene er store også på kulturminnefeltet. Et fuktigere og varmere klima fører til store problemer for bygninger med trekonstruksjoner. Tiltak må til for å beskytte de gamle bygningene våre ved å tilføre nye konstruksjoner som for eksempel takrenner og nedløp på verneverdige bygninger. Slike bygningsmessige endringer settes opp mot faren for uopprettelige skader som følge av nedfukning av konstruksjonene.

Energisparing er et annet innsatsområde som berører den eldre bygningsmassen. Enova har sterkt oppfordret til utskifting av eldre vinduer og etterisolering av eldre bygninger for å redusere energiforbruket knyttet til oppvarming av bygningene. Rådene som gis er ofte i konflikt med kulturminneverninteressene.

4.3 Kulturminner som identitetsskapende element og tilhørighet

Det er alles ansvar å ta hånd om vår kulturarv vår. Identitetsfølelsen til stedet der en bor er ofte knyttet opp mot varige, fysiske element i det offentlige rom. Dette kan være relativt anonyme bygninger eller anlegg som man ikke reflekterer over. Først den dagen bygningene er sterkt endret eller revet, merker man at de faktisk har hatt en betydning for stedets identitet.

At en føler sterk tilknytning til og har stolthet for bygda er viktig. Stolthet er positivt for bevisstheten om kulturminner.

4.4 Kulturminnene og reiselivsnæringen

I Vikna har vi mange kulturminner som gir kunnskap og opplevelser til den enkelte. Mange av kommunens kulturminner har også høy verneverdi, som blant annet Sør-Gjæslingan og Nordøyen. Kommunens kulturminner og kulturmiljøer er betydningsfulle for reiselivsnæringen i kommunen. Vi vil sikre og tilrettelegge kulturminnene i kommunen slik at reiselivsnæringen kan dra nytte av det. Dette kan også bidra til å skape nye arbeidsplasser.

4.5 Kulturminner og folkehelse

Forskning har påvist at estetikk og kulturminner har betydning for den generelle folkehelsen. Hvordan våre nærområder er utformet har betydning for trivsel, som igjen har direkte innvirkning på folks helse. Tilrettelegging av bygdas kulturminner, for eksempel i form av skilting, kan være berikende når man er på tur. Utvikling av tilrettelagte kulturstier, er noe som i denne sammenhengen vil bli vurdert.

Innen eldreomsorgen og det psykiske helsevernet kan kulturminner brukes aktivt både som ramme rundt aktiviteter, men også som del av behandlingen. Planarbeidet vil vurdere om det kan ligge muligheter for å nytte kulturminnene i denne sammenheng.

4.6 Kulturminner i en pedagogisk sammenheng

Vikna kommune ser det som viktig å gi barnehager og skoler mulighet til å integrere bevaring og utvikling av kulturminner i sitt arbeid. Kulturminnene gir rike muligheter for utnyttelse i

pedagogiske opplegg. I tillegg til konkret kunnskapsformidling om kulturminnene, vil bruk av kulturminner i skoler og barnehager kunne gi grunnlag for en interesse for fagområdet. En interesse som kan følge det enkelte individ gjennom livet. Dagens ungdom er morgendagens beslutningstagere. Det er de som arver våre kulturminner til opplevelse for seg selv og sine etterkommere. Derfor er det av betydning at de bærer med seg tilstrekkelig kunnskap og motivasjon til å ivareta kulturarven. Kulturminneplanen vil gi mulighet for;

- å videreutvikle perspektivet på kulturminner som ressurs.

- å styrke kommunens, organisasjonenes og individets rolle i kulturminnearbeidet.

5. Organisering, medvirkning og framdrift

5.1 Organisering av planarbeidet

Arbeidet med å utarbeide planprogram og kulturminneplan blir utført av kommunen selv. Einar Strand er prosjektleder som organiserer møter med arbeids- og styringsgruppe og referansegruppe(r).

Det er nedsatt ei prosjektgruppe bestående av Einar Strand, Anne Mette Haugan, Trine Kvalø og Dag Roar Opdal. Styringsgruppe er Hovedutvalg for næring, kultur og miljø og skal ha den overordnede politiske styringa av planarbeidet. Den endelige kulturminneplanen sluttbehandles av kommunestyret.

Det er ikke knyttet noen fast referansegruppe eller referansepersoner til arbeidet med planen. Det vil likevel bli tatt kontakt med ulike ressurspersoner underveis i prosjektet for å sikre kvaliteten på planen.

5.2 Planprosess og medvirkning

I planprosessen legges det opp til en god medvirkningsprosess, der alle interesserte og berørte parter skal ha mulighet til å komme med innspill både før, under og etter at det ferdige plandokumentet legges ut til offentlig ettersyn.

Historielagene og Kystmuseet Norge skal kobles tidlig inn som naturlige samarbeidspartnere. Det kan også være aktuelt å involvere andre som for eksempel grunneiere og velforeninger på et tidlig tidspunkt.

Planprogrammet er første anledning til å komme med innspill til planenes tema og innhold. Planprogrammet skal ikke ta stilling til enkelte objekters verneverdi og mindre detaljer i planen, men si noe om bakgrunnen for at planarbeidet skal settes i gang og om planens hovedretning og avgrensning.

Både planprogrammet, og det ferdige planforslaget, når det foreligger, vil bli lagt ut til offentlig ettersyn. Plan- og bygningsloven krever minimum en 6 ukers høringsperiode. Dette vil gi en god mulighet for at alle interesserte kan få detaljopplysninger om de ulike kulturminneområdene.

I forbindelse med utarbeidelsen vil det arrangeres åpne møter. Dette for å skape delaktighet, men også for å få en så bra plan som mulig.

6. Kunnskapsgrunnlag og utredninger

Det finnes i dag flere forskjellige registreringer som omfatter kulturminnene i Vikna kommune. Noen av de viktigste er følgende:

- SEFRAK- registeret
- Askeladden, kulturminnesøk.

I tillegg er det en rekke viktige opplysninger i bygdebøkene for Vikna kommune.

Det finnes ulike veiledere innen registrering og vurdering av kulturminner. Riksantikvaren har blant annet utarbeidet ei håndbok for veiledere til såkalte DIVE-analyser som går ut på å vurdere større kulturmiljøer ut i fra kulturminnevernets ståsted.

7. Framdriftsplan

Målsettingen er å legge fram forslag til kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer for godkjenning i kommunestyret i september 2018. Prosessplanen er slik:

Vedtak om å sende planprogram på høring – Desember 2016

Sluttbehandling av planprogram – Februar 2017

Planarbeid - Februar 2017 – Desember 2017

Kulturminneplan til 1.gangs politisk behandling Februar 2018

Offentlig høring av kulturminneplan Mars/april 2018

Innarbeiding av høringsinnspill Mai/juni 2018

Sluttbehandling i kommunestyret September 2018